

Petar Lazić

POGLED PETERA SLOTERDAJKA

NA ŽRTVE NOVOG DOBA

ili

**KAKO SE OD UKIDANJA AUTORSTVA DOŠLO DO UKIDANJA
SLOBODE**

BIOGRAFIJA

Peter Sloterdajk, jedan od najintrigantnijih savremenih nemačkih filozofa, rođen je 26. juna 1947. u Karlsruheu. Od 1968. do 1974. studirao je filozofiju, germanistiku i istoriju u Minhenu i Hamburgu. Na Katedri za filologiju Univerziteta u Hamburgu doktorirao je 1976. na temu „Književnost i organizovanje životnog iskustva“.

Osamdesetih godina je, mahom, živio kao slobodni pisac, a od 1992. je profesor filozofije i teorije medija na Akademiji za dizajn u Karlsruheu. Iste godine je postao i profesor na upravo osnovanom „Institutu za filozofiju kulture“ pri Akademiji likovnih umetnosti u Beču. Od 2001. je rektor Akademije za dizajn u Karlsruheu. Od 2002, zajedno s Ridigerom Zafranskim, vodi emisiju „Filozofski kvartet“ na Drugom programu nemačke televizije **ZDF**.

UVODNE NAPOMENE

Jedna od najvećih polemika u istoriji nemačke filozofije vezana je upravo za ime Petera Sloterdajka. Kao povod za medijsku harangu na Sloterdajka, poslužilo je njegovo provokativno predavanje „*Pravila za ljudski vrt – odgovor na Hajdegerovo Pismo o humanizmu*“ koje je održao u julu 1999. u bavarskom dvorcu Elmau pred odabranim skupom filozofa, teologa i istoričara – na filozofskom seminaru, posvećenom Hajdegeru. Tekst je, inače, godinu dana pre Elmaua bio pročitao u Bazelu i nije izazvao nikakvu reakciju. U tom predavanju Sloterdajk je jasno nagovestio da dolazi vreme kada će se, zahvaljujući bioinženjeringu, pa i kloniranju, na farmama, tj. u „ljudskim vrtovima“ uzgajati ljudi poput biljaka i životinja. Sloterdajk je (namerno ili ne), za UZGAJANJE upotrebio nemačku reč „CUHTUNG“, a tu reč su upravo nacisti upotrebljavali za svoje „ljudske vrtove“, tj. za farme ljudi na kojima se eksperimentisalo sa pravljenjem nove arijevske rase.

Sloterdajk je odmah posle predavanja o Hajdegeru optužen za širenje „fašistoidne ideje“ i za propagiranje „nacističke eugenetike“. Optužba je bila utoliko teža jer je dolazila od Jirgena Habermasa. Inače, Habermas koji ima status „institucije nemačke filozofije“ još je 1958. godine (kao predstavnik Frankfurtske filozofske škole) izneo svoj stav protiv rastućeg nemačkog fašizma. Štaviše, Habermas je, prvi među nemačkim filozofima, podsetio na Hajdegerovu bliskost sa Hitlerom.

Habermasov napad nije obeshrabrio Sloterdajka, koji nikada nije ni krio da je „duhovni sin“ Ničea i Hajdegera. Ali je zato, u dramatičnom proglašenju, odgovorio Habermasu rekavši da on, Sloterdajk, „*ne pripada sinovima fašističkih očeva*“, to jest „*onima koji hipermoralom iskupljuju grehe svojih predaka*“. Ovo je Habermasa toliko pogodilo da je (po Sloterdajku) okupio oko sebe jato istomišljenika koji su se ostrvili na njega optužujući ga da se „*zaglibio na Ničevom i Hajdegerovom tragu i, pri tom, umišlja da u gradskoj šumi u Karlsruheu može da pokopa filozofsku modernu*“.

Predavanje je poslužilo samo kao povod, jer postmodernistički „slobodni agens“ –Sloterdajk već petnaestak godina se suočavao sa iskušenjima akademske ekskomunikacije od strane aktuelnih i bivših nemačkih levičara – kako zbog dekonstruisanja modernističkih dogmi, tako i iskorakom po pitanju nemačkog odnosa prema poluanatemisanoj tradiciji i „nebeskoj“ krivici koja poslovično prati i samo pominjanje odrednice „Nemac“.

Već je početni izveštaj sa skupa u listu *“Frankfurter Rundschau”* (od 28. 7. 1999.) nagovestio aferu tvrdnjom da su jevrejski mislioci koji su prisustvovali skupu u Elmau *“bili izloženi zaprepaščenju”*. U istom listu, krajem avgusta oglasio se profesor sa Hajdelberga Eno Rudolf, uzimajući “u zaštitu” filozofiju od nepodobnog Sloterdajka. Nedugo zatim Sloterdajka je u nedeljniku *“Die Zeit”* napao i Tomas Ashojer (Habermasov učenik, bivši urednik kulturne rubrike u listu *“Frankfurter Rundschau”*, kasnije u uredništvu *“Die Zeit-a”*), te još nekolicina “zabrinutih” hiperhumanista. Optužbe su koketirale sa “fašistoidnim” tezama o “uzgoju” ljudske rase koje navodno sadrži “opasni” Sloterdajkov tekst. Kakav su uticaj ti napadi imali na medijsku predstavu o Sloterdajku, najbolje pokazuje početak intervjuja koji je sa Sloterdajkom vodio krajem septembra 1999. Sven Gehter, novinar lista *“Weltwoche”*.

Weltwoche: U nemačkim novinama sada se veoma ozbiljno razmatra pitanje da li je Peter Sloterdajk fašista. Jeste li?

Peter Sloterdajk: U prostoru halucinacija tih osoba sigurno jesam, pri tom to nema nikakve veze sa mnom, već više sa proizvodima njihovog uzbuđenja. Jedan novinar je napisao da sam zbog očaja pobeo u ludilo. To je psihološka matrica objašnjenja: čovek koji je do sada važio kao sposoban da intelektualno zadovolji, iznenada gubi orijentaciju – i očigledno može da bude samo psihopata.

Weltwoche: Da li je to samo veliki nespোরазum ili koncentrisana kampanja protiv Vas?

Peter Sloterdajk: Imam neoborive dokaze da je u Štarnbergu...

Weltwoche: ... gde živi Jirgen Habermas...

Peter Sloterdajk: ... izrečena fetva protiv mene. S obzirom na tu fetvu, sada su na mene krenuli medijski mudžahedini kritičke teorije. Ranije se govorilo o ciničnim političarima koji svoje birače posmatraju kao stoku za glasanje. Danas se za neke novinare mora reći da svoje čitaoce posmatraju kao stoku za skandale. To je veoma opasan, antidemokratski modus javnosti, čudesna sinteza liberalizma i totalitarizma.”¹

Sâm kraj intervjuja je zanimljiv za Sloterdajkovu teoriju o statusu autorstva u savremenoj medijskoj kulturi, i praktično potkrepljuje stavove iznete u poglavlju “Prezir mase: Ogled o kulturnim sukobima u modernom društvu” (iz knjige “*U istom čamcu*”):

Weltwoche: Sa Vašim najnovijim, trotomnim projektom “Sfere” ne preduzimate ništa manje do da napišete alternativnu istoriju filozofije.

Peter Sloterdajk: Time samo nastavljam na liniji samostalnog, neakadenskog filozofskog istraživanja, koje seže od Šopenhauera preko Ničea, Hajdegera, kritičke teorije pa sve do sedamdesetih godina, da bi onda nastupila neobična pauza. Zato ja u ovom trenutku jurim naokolo kao neka vrsta svetog čudovišta savremene filozofije. Doduše, pišem kao da potičem iz nekog drugog vremena, ali u svakom slučaju sa svešću o problemu koji dolazi od danas i možda od prekосуtra. I time se, očigledno, izazivaju efekti na koje ovo polje više nije spremno. Mnogi veruju da je istorija filozofije završena i da je istraživanje njenog istorijskog stanja prevaziđeno.

Weltwoche: Nije li to isto što i priznanje da je filozofija bankrotirala?

Peter Sloterdajk: To bi svakako značilo da je ova struka kao celina priznala da je sve bitno već promišljeno i da danas ostaje samo pabirčenje. Tako se od filozofa sve više pretvaramo u kuratore mišljenih ideja i s vremena na vreme izlažemo mišljenje. Upravo je to problem današnje filozofije: više se o njoj brine nego što se unapređuje. Pri tome, napredak se ne može nametnuti; ne daje svaka filozofska generacija autora čije delo istorijski ima težinu. I dok se čekaju autori, scenom, naravno, vladaju kuratori.

---

¹ Intervju Svena Gehtera sa Peterom Sloterdajkom: *Ja sam sveto čudovište*, “Reč” (br. 37/99) – 16. 09. 1999; str. 225.

Weltwoche: To znači da bi autorima koristilo da uvide da ih više ne može biti.

Peter Sloterdajk: Postoji prećutni dogovor institucija protiv mogućnosti autorskog rada. To potpuno odgovara duhu vremena: kada se odluči da se živi posle moderne, posle istorije, posle umetnosti i posle ljubavi – šta onda još ostaje? Upravo samo kuratorska avantura naknadne obrade, pokušaj da se arhiv pretvori u avanturu. Rad kuratora po katakombama postaje zamena za ono autentično kreativno, a trijumf sekundarne literature prikriven je dekretom da primarna literatura i tako može da bude samo zabuna. Jedina šansa za autora je zato mogućnost da rano umre. Tada u okviru kuratorskog uma barem posthumno može da bude spasen.”²

RAT IZMEĐU MILOSTI BOŽIJE I SLUČAJNOSTI PRIRODE

U sukobu narastajuće građanske klase sa feudalnim plemstvom, najvažnija strategija građanstva bila je da plemstvu oduzme legitimitet tako što će aristokratiju po rođenju zameniti aristokratija talenta i genija. Peter Sloterdajk, kao argument za tu tezu, navodi da je “*nebrojeno mnogo pojedinaca u građansko doba moglo da veruje da na ime obrazovanja može dobiti deo humanističkih aristokratskih dobara*”³. To pravo je mnogima izgledalo kao prirodno, ako ni zbog čeg drugog a ono zbog toga što nasledno plemstvo u pogledu obrazovanja “*često nije bilo ništa drugo do varvarstvo koje zna za pravila lepog ponašanja*”⁴. Iz ovakvih Sloterdajkovih opisa građanstva i naslednog plemstva nije teško zaključiti da on smatra potpuno opravdanom istorijsku neminovnost to što je aristokratiju po rođenju zamenila aristokratija talenta i genija. Tim pre što je građanska klasa na istorijsku pozornicu donela strahopoštovanje prema radu. Upravo je to strahopoštovanje prema radu proizvelo odgovornost publike u nacionalnim državama da svoje klasike gaje kao svoje najbolje. Da bi opisao svu dramatičnost sukoba građanstva i novih vrednosti koje ono sobom nosi sa naslednim plemstvom i njihovim kulturnim kodovima, Sloterdajk koristi vojnu

---

² Ibid, str. 226.

³ Sloterdajk, Peter: *U istom čamcu*; „Beogradski krug“, Beograd, 2001, str.187.

⁴ Ibid, str. 187.

terminologiju. Tako po njemu “*veliki pisci i umetnici građanske epohe funkcionišu kao vođe u ustanku⁵ protiv naslednog plemstva koje je postalo izlišno*”⁶. Oni su “*vođe u ofanzivnom ratu novih ambicija protiv starih ambicija, ratu koji od pre više od dve stotine godina raseca svaku modernu generaciju*”⁷. Nešto dalje Sloterdajk posledice ovog sukoba opisuje rečima: “*Učesnici vojnog pohoda posle bitke nisu isti kakvi su bili pre nje; oni su, upravo zbog potpunog uspeha, umorni od vlastitih parola*”⁸.

Sloterdajk veoma pažljivo bira reči. Upravo izborom ovakvog vokabulara on naglašava da taj sukob između jednog prevaziđenog sistema vrednosti (aristokratskog) i novog, koji već dvesta godina uživa u plodovima pobeđe (građanskog) nije ni malo prošao mirnodopski. Uprkos tome što zbog sukoba kulturoloških kodova nisu letele glave, taj sukob, kako kaže Sloterdajk – „*raseca svaku modernu generaciju*“. A pošto je sâm sukob prošao dosta dramatično, takve su i njegove posledice. Pobednici (koji su se i sami promenili posle bitke), svoju strategiju (smena aristokratije po rođenju aristokratijom talenta i genija) proglašiće za religiju: “*Posle dve stotine godina pobedničke religije talenta napadačima svet izgleda drugačije.*”⁹ Na taj način nepravedni poredak po nasleđu zamenjen je nepravednom i hirovitom prirodom, koja deli talenat po principu slučajnosti. Apsolutističke norme aristokratskog društva zamenio je apsolutizam slučajnosti u svom najčistijem obliku.

Kroz sarkastično poređenje između srednjovekovnih i savremenih građanskih modela, Sloterdajk dolazi do zaključka da je srednji vek, ipak imao najzreliji sistem za objašnjavanje dubokih razlika među ljudima: „*Pošto je bog mrtav, a priroda kao konstrukt raskrinkana, ukinute su jedine instance koje mogu da stvore valjane izuzetke. Božiji izuzeci su se objavili kao slučajevi milosti, a izuzeci prirode kao monstrumi ili geniji. Ko se lati savremenom dobu neprimerenog truda da prelista traktate o milosti iz doba kada je bilo doktora, videće da oni potvrđuju nalaz da srednjovekovni govori o harizmama, o izuzecima*

---

⁵ Podvlačenja: P. L.

⁶ Ibid, str. 187.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

božje milosti, predstavljaju najzreliji sistem koji je ikada smišljen kako bi se na transcendentnim osnovama odslikale zagonetno duboke razlike među ljudima.“¹⁰

A Moderna je atakovala, upravo na te razlike – ukidajući ih do mere da više ni talenat nije neophodan. Proistekao iz *religije talenta*, dobijen po prirodnom pravu slučajnosti, *fetiš talenta*¹¹ postaje balast savremenom poimanju autorstva.

KULTURA DANAS SVE NAPADA SLIČNOŠĆU¹²

Kao što smo videli i priroda je nepravedna i hirovita, kao i apsolutistički gospodar – jer vlada uz pomoć slučajnosti, pa su postali odbojni i njeni plodovi: talenat i genijalnost. Svi koji takođe moraju da žive od pojave¹³, prema talentovanima i genijalnim u početku osećaju nelagodnost koja prerasta u mržnju praćenu dobrim razlozima. Hajka rulje, kako je opisuje Elijas Kaneti, iznedrila je novi idejnopolitički zahtev: „*Prvenstvo demokratije u odnosu na umetnost!*“

Ova idejnopolitička parola pretvara se u dramu moderne umetnosti, koja je razrešava na veoma jednostavan način. Naime, upravo genije dobija mandat da izvrši samolikvidaciju u formama same umetnosti. Kao potvrdu ove teze, Sloterdajk navodi tri eklatantna primera: Jozefa Bojsa, Endi Vorhola i Marsela Dišana, za koga kaže da je „*van konkurencije, najsimptomatičniji umetnik ovog stoleća, jer je umetnost izlaganja kvazi-dela podložnih beskonačnom interpretiranju emancipovao od talenta u ateljeu. (...) Talenat, onako kako smo ga do sada shvatali, samo smeta. Za onoga koji ga poseduje, talenat je samo jedna klopka, a za onoga koji ga nema – samo sablazan.*“¹⁴

---

¹⁰ Ibid, str. 194.

¹¹ **Fetiš talenta** – Sloterdajkov termin. Pišući o Dišanovoj emancipaciji talenta od umetnosti izlaganja kvazi-dela podložnih beskonačnom interpretiranju, Sloterdajk kaže da je Marsel Dišan „*dokazao da se ono do čega je sada stalo može bolje dostići ukoliko se ne dopusti da nas i dalje zbunjuje fetiš talenta*“. (Ibid, str. 189)

¹² Adorno, W. Teodor: **Gesammelte Schriften 3**, „Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente“, Frankfurt, 1984, str. 141. (Citirano po Peteru Sloterdajku: Ibid, str. 192.)

¹³ Formilacija potiče od Niklasa Lumana.

¹⁴ Ibid, str. 189.

Konstruktivistička revolucija je učinila da su sve nađene razlike pretvorene u napravljene razlike. Tako je čovek prvo sebi podredio stare razlike koje je proizveo Bog, da bi potom nove razlike koje je proizvela Priroda ustuknule pred demokratskom tvorevinom po kojoj masa ima punomoć da pravi razlike u svoju korist. A biti masa, po Peteru Sloterdajku znači „*razlikovati se a da to istovremeno ne čini razliku. Diferencirana indiferentnost je formalna tajna mase i njene kulture koja organizuje totalnu sredinu.*“¹⁵

Vreme u kome živimo stavilo je na pijedestal sâmu egzistenciju, nauštrb naših osobina i dela – tako je indiferencija postala prvi i jedini princip mase. U modernim društvima sport, finansijske spekulacije i, isto tako važno, umetnički pogon moraju postati sve značajniji psihosocijalni regulatori – upravo zato što se na tim mestima (stadioni, berze, galerije) pretendenti na uspeh i priznanje u velikoj meri prepoznaju samo po svojim rezultatima. Praveći paralelu između srednjevekovne i moderne kulture, Sloterdajk kaže: „*Srednjevekovna kultura je bila multiharizmatična – kao što je savremena multipretenciozna.*“¹⁶

Pozivajući se na Emila Siorana, Sloterdajk smatra da kulturu predstavljaju „*vežbe u divljenju*“ i ide korak dalje od Sioranove formulacije, proširujući je na „*vežbe u provociranju*“.¹⁷ Jedino stvaranjem izazova može se odupreti „*onoj kritici koja je u totalitarnom središtu i hvali samo ono što je nalik njoj.*“¹⁸ U savremenoj kulturi, po Sloterdajku, čovek nema dovoljno izazova i provokacije protiv poriva mase da živi kao „sretna životinja“, a nema zato što nema boraca. Oni, kojima je takva borba izazov, samo su zalutali u jedno doba. Govoreći upravo o takvoj borbi, Peter Sloterdajk je na jedno pitanje novinara „*Špigla*“ odgovorio: „*Najvažniji hegelijanac 20. veka, Aleksandar Kožev, video je za ljude nakon kraja istorije, ne sasvim bez pakosti, još samo tri opcije: ili biraš put mudrih, tada postupaš shodno Hegelovim mislima; ili se odlučuješ za to da budeš 'sretna životinja', što će reći, biraš American Way of Life; ili glasaš za put umetnika koji sve životne probleme prevodi u igru sa formama, kao što je to Kožev doživeo u Japanu, zemlji čistih gestova i estetskog snobizma. Ono što se ne pojavljuje, interesantno, jeste figura borca. Za naše junačne mladohegelijance, koji dalje žele*

¹⁵ Ibid, str. 192.

¹⁶ Ibid, str. 195.

¹⁷ Svojom biografijom Peter Sloterdajk je pokazao da mu takve vežbe itekako idu od ruke.

¹⁸ Ibid, str. 199.

da se bore, to predstavlja izazov. Zar se ne bi moglo reći da je reč o ljudima koji su zalutali u jedno doba?”¹⁹

Mada, s jedne strane, baštini dostignuća savremene modernističke i postmodernističke misli, s druge strane sâm Sloterdajk je rekao da su mu “Niče i Hajdeger duhovni očevi”. Njima dvojici bi se, bez ograda, mogli pridodati Hegel i Kjerkegor. Čak i onda kada svojim iznenađujućim i radikalnim stavovima zvuči kao autor za XXI vek, iz Sloterdajka povremeno proviruje seta i žal za građanskim idealima XIX veka. Tako i treba razumeti sâm kraj teksta u kome Sloterdajk pravi “kopernikanski obrt” tvrdnjom da: “*Kultura u normativnom smislu – na koji sada treba podsetiti više nego ikada ranije – obuhvata sadržinu pokušaja da izazovemo masu u nama sâmima, da sâmi donesemo odluku protiv nas sâmi. Ona je diferencijacija na bolje koja, kao i sve relevantne razlike, postoji samo onoliko često i onoliko dugo koliko se pravi.*”²⁰

Prva žrtva, građanskog poretka bilo je autorstvo. Zahvaljujući Moderni, pokazalo se da ni talenat više nije neophodan. Autentična kreativnost ostala je poželjna jedino kada pod okriljem mase suštinski podržava „totalnu sredinu“. Na to se nadovezala savremena država svojom opsesijom o bezbednošću i medijskim terorom protiv bilo kakvog istinskog individualizma. Krajnji rezultat svega toga, po Sloterdajku, jeste činjenica da je glavna žrtva u XXI veku, upravo sloboda. On je to i eksplicitno rekao 2008. godine u listu *Die Zeit*:

„Svedoci smo glupe, kontradiktorne formulacije ‘rat protiv terorizma’. A mi smo tu pilulu više ili manje bezvoljno progutali. Ljudi su postali pitomi, izdresirani, a da to uopšte nisu primetili. Preko noći su se građani pretvorili u poslušne podanike bezbednosnog aparata. Živimo u društvu koje je opsednuto opasnošću od terorizma. Niko se više ne zanima za teme slobode. Primat ima sigurnost i njoj je sve podređeno. Ko danas stavi u pitanje prvenstvo bezbednosnog aparata, brzo mu se pilepi etiketa da je neprijatelj čovečanstva. I neobično je koliko ima malo protesta. Sloboda je, nema sumnje, glavna žrtva prve decenije XXI veka.”

¹⁹ Intervju sa Peterom Sloterdajkom: *Hegel je pobedio*, “Špigl” (preneo NIN, Beograd).

²⁰ Sloterdajk, Peter: *U istom čamcu*; „Beogradski krug“, Beograd, 2001, str.199.

U tom kontekstu, na pitanje ko su za njega junaci prve decenije XXI veka, Peter Sloterdajk kaže: *“Odgovor je jasan: to su ljudi, koji pobesne na aerodromima kada ih podvrgnu kontroli a sve u ime ‘bezbednosti putnika’. U nedeljniku “Špigl” nedavno su pobrojani ti divni primeri pobune: jedan putnik je, kad su hteli da mu oduzmu kolonjsku vodu, umesto da je baci u korpu za otpatke, tresnuo bocu u obližnje prozorsko staklo. Drugi je ošamario kontrolorku koja je suviše nametljivo pregledala njegove lične stvari. To su moji heroji, usamljeni borci protiv sulude, apsurdne idiotske borbe državnog sistema za što efikasniju bezbednost.”*

APPENDIX

Sliku o Sloterdajkovom viđenju najvećih žrtava Novog doba (autorstvo, talenat, autetičnost, kreativnost, individualizam, sloboda), trebalo bi da upotpuni ovaj APPENDIX, koji naizgled nema direktne veze sa temom teksta, međutim mnogo govori o njegovim pogledima na teror mediokritetstva koji danas sprovode mediji u sadejstvu sa savremenom državom. „Medijska kuga“, mediji koji svojom „orgijom pažnje“ postaju saučesnici u terorizmu²¹, „teror politizovanog filma nasilja“ koji se preneo na TV ekrane²² – samo su deo vokabulara kojim Peter Sloterdajk opisuje savremenu medijsku kulturu. Odlomak koji sledi deo je intervjua sa Peterom Sloterdajkom, koji je objavio „Das Magazin“ 26. februara 2007. godine:

Das Magazin: Vidite li odgovor na tu pretnju, „rat protiv terora“ kao racionalnu strategiju ili kao svojevrsnu kolektivnu osvetu? On se, konačno, ne ustručava ni od mučenja, ni protivzakonitih ubistava, tajnih hapšenja i bombardovanja.

Peter Sloterdajk: Uveren sam da je naša politika antiterora u osnovi pogrešna. Ona ne ostavlja neprijatelju nikakvu šansu za otvoreno profilisanje, nego ga od početka stavlja apsolutno van zakona. Povrh toga, potčinjava ga metodama postherojskog vođenja rata, gde se više ne biju nikakve bitke, nego se protivnik eliminiše iz pozicije bezgranične nadmoćnosti. Taj stil borbe je blizak kulturi sa

²¹ Po Peteru Sloterdajku teroristički akti danas su u dubokoj vezi sa zapadnom industrijom zabave.

²² Po Peteru Sloterdajku *“realni teror funkcioniše prema pravilima igre politizovanog filma nasilja”*.

niskim biološkim priraštajem, jer danas na našoj strani nema više sinova za razbacivanje. Na taj način je to vođenje rata slično istrebljenju insekata. Umesto toga, moralo bi se sve učiniti da se izade iz ponižavajuće asimetrije – tako što će, recimo, biti podstaknut razvoj islamskih partija u Evropi. U njima bi mogle da se razviju dostojanstvene forme disidentstva i zastupanja interesa. To bi bio najbolji i najubedljiviji odgovor na teror – kršila bi se spirala recipročnog lišavanja dostojanstva – kontakt oči u oči umesto nadmetanja u preziru.

Das Magazin: Koju ulogu u tome igraju mediji?

Peter Sloterdijk: Ne sme se zaboraviti da su teroristički akti poput onih od 11. septembra ili eksplozije na madridskoj železničkoj stanici Atoča u dubokoj vezi sa zapadnom industrijom zabave. Oni deluju u okvirima naših uhodanih horor-klišea – aktuelni teror je prenošenje sveprisutnih igara tipa strah-zadovoljstvo sa bioskopskih platna na TV ekrane. Realni teror funkcioniše prema pravilima igre politizovanog filma nasilja: pravi mrtvaci, potpuna zabava. Dokaz za to je da teror profitira od monstrozno sistema nagrađivanja koji se nalazi pod devizom „Samo nam pretili i daćeš nam naše najvažnije teme”. Čim se dogodi nešto u vezi s tim, ova poruka ide kroz sve kanale zapadnog sveta. Primaoci na Bliskom i Srednjem istoku bi morali da budu gluvi i nemi pa da ne razumeju ovu poruku. Svaki napad sa njihove strane biće nagrađen orgijom pažnje.

Das Magazin: Veoma ste skeptični kad je u pitanju uloga medija i zahtevate od novinara da se odluči da li hoće da bude agent prosvetavanja ili saigrač u sistemu raspirivanja.

Peter Sloterdijk: Ovde bi mogao da bude koristan jedan misaoni eksperiment. Čim dođe do najave terora, novinar mora da razjasni svoje saučesništvo sa terorizmom. Da li bi trebalo da on jednostavno dalje prosledi šok impuls, a pod izvesnim uslovima čak i da ga pojača? Ili bi trebalo da se odluči da priguši informaciju – recimo, putem karantina? To je bila odlična, stara evropska mera za savlađivanje kuge. Medijska kuga je možda još opasnija nego bakterijska, jer ona može da pomete motivacioni sistem čitave civilizacije. Nije reč o tome da se teški prestupi nagrade prekomernim premijama pažnje, budući da su tu zahtevi za ponavljanjem preprogramirani. Saučesništvo sveta medija i terorističke scene je, nažalost, već tokom dužeg perioda duboko uigrano da se mora govoriti o tajnom

sporazumu i efektivnoj međuzavisnosti – tako se u terapiji odvikavanja od droge naziva uska povezanost zavisnosti i delovanja, odnosno saveza među zavisnicima. Verovatno se mora otvoreno reći: dileri u igri ste vi, novinari.

Das Magazin: Kako biste vi postupali kada biste bili glavni i odgovorni urednik – odrekli biste se dila?

Peter Sloterdajk: Postoje dve mogućnosti: ili se stvara velika koalicija apstinenata koji zajednički štrajkuju protiv prisile širenja strave i užasa, ili da se neko sâm prozove zbog zavađanja naroda.

Das Magazin: Opasnost nastaje kada se bes sakupi i okameni u ozlojeđenost.

Peter Sloterdajk: Upravo tako. Kada se ljudska potreba za odmazdom poriče, prvo što počinje da ključa je gnev. Ako je to ključanje sprečeno da se izrazi, rađa se akumulirani gnev – koji se od XIX veka naziva ozlojeđenost (ressentiment). Dostojevski i Niče su istraživanjima o poniženim, uvređenim i osvetoljubivim ljudima otvorili novo poglavlje u opisivanju ljudske duše. Oni su bili psiholozi timosa, kao i njihov naslednik Alfred Adler. Ovaj je zaobilaznim putem, preko Koževa i Lakana ostavio duboke, ali skrivene tragove u francuskoj psihoanalizi. Do danas se ljudi zanose višeznačnošću pojma „désir” (želja). Ovaj pojam označava dve sasvim različite stvari: s jedne strane, slično frejdijanskom libidu, označava erotsku želju, a sa druge – zahtev za priznanje, kako je to opisao Hegel.

Das Magazin: Na kraju vaše knjige podstičete psihološke sisteme isceljenja rana. U kojim pravcima treba da idu?

Peter Sloterdajk: Savremena civilizacija je već nešto postigla na ovom polju. Mogućnost meritokratije, kakvu tržišna ekonomija omogućuje novcem, doprinela je mnogo detoksikaciji društvenih odnosa. Ako neko bilo šta ostvari, ima nešto i za druge, pod uslovom da su ti učinci vidljivi. Već su Grci stvorili četiri ambiciozno-teatralna javna mesta na kojima su talentovani mogli da se odlikuju: agora kao bina političkih rasprava, pozorište, stadion i akademija, gde su se ukrštala naučna mišljenja. U tim arenama su dolazili do izražaja ljudi koji su nešto želeli i mogli. Danas nam više i ne pada na pamet u kojoj meri su stara plemićka

društva bila psihodinamički uništena. Vekovima su apsurdne borbe za prvenstvo predstavljale glavni sadržaj društvene egzistencije. Tu se borilo uz pomoć nasledne loze, tu su se nobles-fantazme izlazile jedne protiv drugih na bojištima, tu su se borbe oko prvenstva izvojevale u prostoru potpuno lišenom učinaka – isprazni snovi o potentnosti bez početka i kraja. Sa nepodopštinom te vrste Evropljani su izgubili više nego hiljadu godina – to se konačno mora otvoreno reći.”

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>

NE KOPIRATI